

İslam Toplumunda Mecusiler (Abbasiler Dönemi)

Cahid KARA

Boy Yayınları, Denizli 2015, 385 Sayfa

Osman MUTLUEL*

Cahid Kara'nın kaleme aldığı Abbasiler Dönemi İslam Toplumunda Mecusiler isimli kitap, 2015 yılında basılmış olup, Boy Yayınları arasında çıkmıştır.

Kitap toplam 385 sahife olan kitap, Giriş, Dört Bölüm, Sonuç, Bibliyografya, Ekler ve Dizin'den oluşmaktadır. Kitabın sonunda aslı Pehlevice olan ve 1887 yılında Fransızca'ya ve 1936 yılında da İngilizce'ye tercüme edilen "*Gizistag Abalis*" adlı risalenin tercümesi eklenmiştir. Bu tercüme Türkçe'de ilk defa yayınlanmış olması açısından önemlidir. Yazar bu tercümenin önemini şu ifadelerle ortaya koymaktadır (s. 363):

"The Book of Gizistag Abalish" sadece İslam tarihi araştırmacıları için değil dönemin sosyal yapısını, kelami ve felsefi tartışmaların derinlik boyutlarını, dinler arası ilişkileri, ilgili dönemin Müslüman siyasetlerinin diğer dinlere karşı tavırlarını tasvir etmesi açısından aynı zamanda dinler tarihi, kelam, felsefe gibi diğer ilim dalları için de önemli bir kaynak değeri taşımaktadır."

Eserin son bölümünde Abbasiler dönemi Mecusileri ile ilgili 14 resim ve harita bulunması, konunun görselliğini tamamlama açısından katkı sağlamaktadır.

Kitabın hazırlanması esnasında 733 dipnot ve 257 kaynaktan yararlanılmış olup, bunların isimleri kitabın bibliyografyasında alfabetik sıra ile verilmiştir.

Kitabın Birinci Bölümünde "Abbasiler Dönemi Mecusi Coğrafyasında Siyasi ve Askeri İlişkiler" konusunu iki ana başlık altında işlemektedir. Birinci başlık "Abbasi İhtilalinde Mecusi Unsurlar" ve diğeri "Abbasiler Dönemi Mecusi Coğrafyasındaki Fetihler ve Mecusi kökenli İsyanlar"dır.

İkinci bölümde "Abbasiler Dönemi Mecusilerle Sosyo-Kültürel İlişkiler" başlığı altında altı ana başlık kullanılmıştır. Bunlar, Abbasi Toplumu, Mecusi Coğrafyasında İslam'ın Yayılışı, Mecusilerle Hukuki İlişkiler, Sosyal İlişkiler, Geçim Kaynakları, İbadet ve Sosyal Hayatta Mecusilere Muhalefet Uygulamaları"dır.

Üçüncü bölümde "Mecusi Dini Literatürünün Ortaya Çıkışı" başlığı altında, "Mecusi Dini Literatürü ve Müellifleri" ve "Mecusi Dini Literatüründe İslam Dini ve Müslümanlar" iki başlık ele alınmıştır.

* Yrd. Doç. Dr., AİBÜ İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, İslam Felsefesi Anabilim Dalı, osmanmutluel@gmail.com

Dördüncü bölüm “Müslüman Kaynaklarda Mecusilik ve Mecusiler” başlığını taşımaktadır. Yazar bu bölümü altı alt başlığa ayırarak konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Bunlar: “Tercüme Faaliyetleri ve Mecusi Yazılı Kültürünün İslam Coğrafyasına Girişi”, “Müslüman Kelamcılara Göre Mecusilik”, “Dinler Tarihçilerine Göre Mecusilik”, “Tefsir Kaynaklarına Göre Mecusilik”, “Tarih Kaynaklarına Göre Mecusilik”, “Edebiyat Kaynaklarına Göre Mecusilik” başlıkları altında özellikle Müslüman pencereden Mecusilere nasıl bakıldığını ortaya koymuştur.

Kitabın sonuna Dizin eklenmesi özellikle araştırmacılar açısından büyük kolaylık olmuştur.

Yazar kitabın önsözünde, niçin Abbasiler dönemi Mecusiliğini incelediğini *“çalışmamızın başlangıçtan Abbasilere kadar olan zaman dilimi bir başka eserde incelendiğinden dolayı bu çalışmamızdan önce olayların kronoloji olarak daha kavranabilir olması açısından ilgili eserin incelenmesini tavsiye ediyoruz. Bundan dolayı bu çalışmamızda zaman açısından Abbasilerin kuruluş yıllarından yıkılışına kadar uzanan dönemdeki ilgili olayları ele aldık”* ifadeleri ile açıklamaktadır. Böylece yazarın diğer çalışması olan *“İslam Coğrafyasında Mecusilik”* isimli çalışması ile tarihsel açıdan bütünlük sağlamaktadır. Aynı zamanda araştırmacılar için iyi bir kaynak ortaya çıkmış olmaktadır.

Sonuç bölümünde yazar, Mecusilerle ilişkilerin Abbasiler döneminde birkaç farklı yönden geliştiğini belirtmektedir. Önce özellikle Abbasi ayaklanması sırasında Ebu Müslim aracılığı ile bazı Mecusi din adamları ile ilişkiye girilmiştir. Bu girişimler sonucu Mecusilerle iyi ilişkiler kurulmuştur. Ancak Ebu Müslim’in öldürülmesinden sonra çeşitli rahatsızlıklar ortaya çıkmış ve çeşitli isyanlar başlamıştır.

Ayrıca yazar, Moğol isyanları sadece Müslüman toplumlar üzerinde hissedilmemiş aynı zamanda Mecusiler üzerinde de derin etkiler ve tahribatlar bırakmış olduğunu ifade etmektedir.

Yazarın ifade ettiği bir diğer önemli sonuç, Abbasilerin siyasi olarak hoşgörülü davranmaları sonucu, Emeviler döneminden farklı olarak Mecusi toplumunda Müslüman olma oranının arttığı gerçeğidir. Yazar bunu şöyle ifade etmektedir: *“İslam toplumu içinde bir arada yaşayan Müslümanlarla Mecusilerin günlük hayatta sosyal ilişkilerinin gelişim yönü ve safhaları da oldukça önemlidir. Bu dönemde zimmi halkları olarak İslam devletinin hakimiyeti altında yaşamlarına devam eden Mecusilerin, İslam toplumunun bir parçası olarak topluma entegre bir şekilde yaşamlarına devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu anlamda selamlaşmaları, karşılıklı iyi niyet göstergesi olarak maddi ve manevi yardımlaşma ve dayanışma içinde bulunmaları, komşuluk ilişkilerinin seviyesi, cenaze törenlerine katılma, birlikte yemek yenilmesi, nevruz ve mihrican gibi Mecusilerin kadim bayram kutlamalarına iştirak ve karşılıklı ilmi münazara ve bilgi alışverişinde bulunma gibi*

sosyal ilişkiler Müslüman toplumla Mecusilerin canlı bir şekilde sosyal ilişkilerinin seviyesini göstermesi açısından oldukça önemlidir.”

Genel itibariyle ele alındığında kitap, hem akademisyenler ve hem de Mecusiler hakkında bilgi sahibi olmak isteyenler için başucu kitabı olarak kabul edilebilir. Özellikle Emeviler döneminde Mecusileri anlatan ilk kitabı olan “*İslam Coğrafyasında Mecusiler*” ile birleştiğinde, vazgeçilmez bir kaynak olacaktır.

Yazardan temennimiz, kadim Mecusiler ile Abbasiler sonrası Mecusiler hakkında bir araştırma yapmasıdır. Bu durumda İslam coğrafyasında Mecusiler hakkında güzel bir kaynak ortaya çıkmış olacaktır.